

ความหมายของการเมือง (Politics)

การเมือง (Politics) หมายถึง กระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใช้อำนาจ อิทธิพล และการตัดสินใจร่วมกัน เพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ จัดสรรทรัพยากร และแก้ไขความขัดแย้งในสังคม โดยมีเป้าหมายเพื่อให้สังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นระเบียบและบรรลุผลประโยชน์ส่วนรวม อย่างไรก็ตาม นักวิชาการแต่ละคนได้ให้ความหมายของการเมืองจากมุมมองที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. อริสโตเติล (Aristotle)

อริสโตเติลมองว่า "มนุษย์เป็นสัตว์การเมือง" (Man is by nature a political animal) เพราะมนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันในชุมชนและร่วมกันกำหนดแนวทางการปกครองเพื่อบรรลุ **ความดีสูงสุดของสังคม (Common Good)** การเมืองจึงเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารรัฐและการสร้างสังคมที่ดี

2. แฮโรลด์ ดี. ลาสเวลล์ (Harold D. Lasswell, 1936)

ลาสเวลล์ให้คำนิยามที่ได้รับการอ้างอิงอย่างแพร่หลายว่า

"Politics is who gets what, when, and how."

"การเมืองคือ ใครได้อะไร เมื่อใด และอย่างไร"

แนวคิดนี้เน้นว่าการเมืองเป็นกระบวนการ **จัดสรรทรัพยากร ผลประโยชน์ และอำนาจ** ภายในสังคม โดยผู้มีอำนาจเป็นผู้กำหนดการกระจายทรัพยากรดังกล่าว

3. เดวิด อีสตัน (David Easton, 1953)

อีสตันนิยามการเมืองว่า

"The authoritative allocation of values for a society."

"การจัดสรรคุณค่าหรือผลประโยชน์ต่าง ๆ ให้แก่สังคมโดยผู้มีอำนาจที่ชอบธรรม"

เขามองว่าการเมืองเป็นกระบวนการที่รัฐบาลหรือสถาบันทางการเมืองใช้ในการตัดสินใจและกำหนดนโยบายที่มีผลผูกพันต่อสมาชิกทุกคนในสังคม

4. โรเบิร์ต เอ. ดาห์ล (Robert A. Dahl)

ดาห์ลอธิบายว่าการเมืองเกี่ยวข้องกับ **อำนาจ (Power)** และ **อิทธิพล (Influence)** โดยมองว่าระบบการเมืองคือรูปแบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ การปกครอง และอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจ

5. แอนดรูว์ เฮย์วูด (Andrew Heywood, 2013)

เฮย์วูดให้ความหมายว่า

"Politics is the activity through which people make, preserve and amend the general rules under which they live."

หรือ "การเมืองคือกิจกรรมที่ผู้คนร่วมกันสร้าง รักษา และเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการอยู่ร่วมกัน" โดยชี้ว่าการเมืองเป็นทั้งกระบวนการของ **ความร่วมมือ (Cooperation)** และ **ความขัดแย้ง (Conflict)** ในการกำหนดกฎเกณฑ์ของสังคม

สรุปความหมายของการเมือง

จากแนวคิดของนักวิชาการข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การเมืองคือกระบวนการใช้อำนาจ การตัดสินใจ และการจัดสรรทรัพยากรหรือคุณค่าของสังคม เพื่อกำหนดกฎเกณฑ์และแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง อันนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างเป็นระเบียบและการบรรลุประโยชน์ส่วนรวม โดยแต่ละแนวคิดให้ความสำคัญแตกต่างกัน เช่น อำนาจ (Dahl) การจัดสรรผลประโยชน์ (Lasswell) การจัดสรรคุณค่าโดยรัฐ (Easton) และการกำหนดกฎเกณฑ์ของสังคม (Heywood)

เอกสารอ้างอิง (APA 7th Edition)

- Aristotle. (1998). *Politics* (C. D. C. Reeve, Trans.). Hackett Publishing.
- Dahl, R. A. (1957). The concept of power. *Behavioral Science*, 2(3), 201–215.
- Easton, D. (1953). *The Political System: An Inquiry into the State of Political Science*. Alfred A. Knopf.
- Heywood, A. (2013). *Politics* (4th ed.). Palgrave Macmillan.
- Lasswell, H. D. (1936). *Politics: Who Gets What, When, How*. McGraw-Hill.

ขยายความการจัดสรรคุณค่า และจัดสรรผลประโยชน์

แนวคิดเรื่อง "การจัดสรรคุณค่า" (Allocation of Values) ของ David Easton และ "การจัดสรรผลประโยชน์" (Distribution of Benefits) ของ Harold D. Lasswell เป็นแนวคิดพื้นฐานที่ใช้อธิบายธรรมชาติของการเมืองในรัฐประศาสนศาสตร์และรัฐศาสตร์ แม้ทั้งสองแนวคิดจะมีความเกี่ยวข้องกัน แต่มีจุดเน้นที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. การจัดสรรคุณค่า (Allocation of Values)

David Easton (1953)

Easton ให้นิยามการเมืองว่า

"Politics is the authoritative allocation of values for a society."

"การเมืองคือกระบวนการจัดสรรคุณค่าให้แก่สังคมโดยอำนาจที่ชอบธรรม"

(Easton, 1953)

ความหมายของ "คุณค่า" (Values)

คำว่า **คุณค่า (Values)** ในความหมายของ Easton ไม่ได้หมายถึงคุณธรรมเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึง **สิ่งที่สมาชิกในสังคมเห็นว่ามีคุณค่าและต้องการได้รับ** ซึ่งอาจเป็นทั้งสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เช่น

- งบประมาณแผ่นดิน
- การศึกษา
- การรักษาพยาบาล
- ความมั่นคง
- เสรีภาพ
- ความยุติธรรม
- สิทธิของประชาชน
- โอกาสทางเศรษฐกิจ
- สวัสดิการของรัฐ
- คุณภาพสิ่งแวดล้อม

กล่าวคือ สิ่งใดก็ตามที่ประชาชนให้ความสำคัญและต้องการให้รัฐสนับสนุน ล้วนถือเป็น "คุณค่า" ในทางการเมือง
ทำไมต้อง "จัดสรร"

ทรัพยากรของรัฐมีจำกัด เช่น

- งบประมาณ
- บุคลากร
- เวลา
- พื้นที่
- ทรัพยากรธรรมชาติ

ในขณะที่ความต้องการของประชาชนมีจำนวนมากและหลากหลาย รัฐจึงต้องตัดสินใจว่าจะจัดสรรทรัพยากรเหล่านั้น
ให้แก่ใคร เรื่องใด และในระดับใด

ตัวอย่างเช่น

รัฐบาลมีงบประมาณ 100,000 ล้านบาท

จะเลือกใช้เพื่อ

- สร้างรถไฟฟ้า
- เพิ่มเงินผู้สูงอายุ
- สร้างโรงพยาบาล
- สนับสนุนเกษตรกร

- ลดภาษี

การตัดสินใจเช่นนี้คือ การจัดสรรคุณค่า

ทำไม Easton ใช้คำว่า "Authoritative"

Easton เน้นคำว่า **Authoritative** หมายถึง

การตัดสินใจที่มีผลผูกพันสมาชิกทุกคนในสังคม เพราะเป็นอำนาจที่ได้รับการยอมรับตามกฎหมาย

ตัวอย่างเช่น

- รัฐสภาออกกฎหมาย
- คณะรัฐมนตรีอนุมัติงบประมาณ
- ศาลมีคำพิพากษา

ประชาชนจำเป็นต้องปฏิบัติตาม แม้จะไม่เห็นด้วยก็ตาม

ตัวอย่างการจัดสรรคุณค่า

รัฐบาลประกาศ

เรียนฟรี 15 ปี

สิ่งที่จัดสรร คือ

- งบประมาณ
- โอกาสทางการศึกษา
- ความเสมอภาค

คุณค่าที่ประชาชนได้รับคือ

- สิทธิในการศึกษา
 - คุณภาพชีวิต
 - โอกาสในการประกอบอาชีพ
-

รัฐบาลประกาศ

บัตรทอง 30 บาท

คุณค่าที่จัดสรรคือ

- สิทธิด้านสุขภาพ

- ความมั่นคงในการรักษาพยาบาล
 - ความเป็นธรรมในการเข้าถึงบริการ
-

2. การจัดสรรผลประโยชน์

Harold D. Lasswell (1936)

Lasswell กล่าวว่า

Politics is who gets what, when, and how.

หรือ

"การเมืองคือ ใครได้อะไร เมื่อใด และอย่างไร"

แนวคิดนี้มองการเมืองในฐานะ กระบวนการจัดสรรผลประโยชน์และทรัพยากรระหว่างบุคคลและกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม

ผลประโยชน์ (Benefits)

ผลประโยชน์อาจหมายถึง

- เงิน
- อำนาจ
- ตำแหน่ง
- งบประมาณ
- โครงการของรัฐ
- สัมปทาน
- สิทธิพิเศษ
- ทรัพยากร
- โอกาสในการประกอบธุรกิจ
- การได้รับบริการจากรัฐ

ประเด็นสำคัญของ Lasswell

Lasswell สนใจคำถาม 4 ข้อ

1. ใคร (Who)

ใครคือผู้ได้รับผลประโยชน์

เช่น

- เกษตรกร
 - ผู้สูงอายุ
 - นักเรียน
 - นักลงทุน
 - ข้าราชการ
-

2. ได้อะไร (Gets What)

ได้รับอะไร

เช่น

- เงินอุดหนุน
 - งบประมาณ
 - สิทธิพิเศษ
 - ตำแหน่ง
 - โครงการลงทุน
-

3. เมื่อใด (When)

ได้รับเมื่อใด

เช่น

- ก่อนการเลือกตั้ง
- หลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ
- ช่วงภัยพิบัติ
- ระหว่างการหาเสียง

ช่วงเวลา que เลือกจัดสรรอาจมีผลต่อการยอมรับของสังคมหรือผลลัพธ์ทางการเมือง

4. อย่างไร (How)

ได้รับโดยวิธีใด

เช่น

- ผ่านกฎหมาย
- ผ่านนโยบายรัฐบาล
- ผ่านงบประมาณ
- ผ่านระบบราชการ
- ผ่านการล๊อบบี้
- ผ่านการเลือกตั้ง

ตัวอย่าง

รัฐบาลแจกเงินดิจิทัล

Lasswell จะตั้งคำถามว่า

- ใครได้รับเงิน
- ใครไม่ได้รับ
- ทำไมเลือกกลุ่มนี้
- ใช้เกณฑ์อะไร
- ทำไมเริ่มในปีนี้
- งบประมาณมาจากไหน

เปรียบเทียบ Easton กับ Lasswell

ประเด็น	David Easton	Harold D. Lasswell
แนวคิดหลัก	การจัดสรรคุณค่า	การจัดสรรผลประโยชน์
มุมมอง	ระบบการเมือง	ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ
คำสำคัญ	Values	Benefits
เน้น	สิ่งที่สังคมให้คุณค่า เช่น สิทธิ ความยุติธรรม สวัสดิการ	สิ่งที่บุคคลหรือกลุ่มได้รับ เช่น เงิน งบประมาณ อำนาจ
คำถามหลัก	รัฐจัดสรรอะไรให้สังคม	ใครได้อะไร เมื่อใด อย่างไร

ประเด็น	David Easton	Harold D. Lasswell
จุดสนใจ	การตัดสินใจของรัฐที่มีผลผูกพัน	ผู้ได้และผู้เสียประโยชน์จากการตัดสินใจ

บทสรุปเชิงวิชาการ

แนวคิดของ Easton อธิบายการเมืองในระดับมหภาค โดยมองว่ารัฐเป็นผู้มีอำนาจที่ชอบธรรมในการจัดสรร "คุณค่า" ซึ่งรวมถึงสิทธิ เสรีภาพ ความมั่นคง และสวัสดิการ เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบและตอบสนองความต้องการของสังคมโดยรวม ส่วน Lasswell มุ่งวิเคราะห์การเมืองในมิติของการแข่งขันเพื่อผลประโยชน์ โดยตั้งคำถามว่าทรัพยากรหรือผลประโยชน์ถูกจัดสรรให้แก่ใคร เมื่อใด และด้วยกลไกใด จึงช่วยอธิบายพลวัตของอำนาจและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ในกระบวนการทางการเมือง

เอกสารอ้างอิง (APA 7th Edition)

- Easton, D. (1953). *The Political System: An Inquiry into the State of Political Science*. Alfred A. Knopf.
- Easton, D. (1965). *A Systems Analysis of Political Life*. John Wiley & Sons.
- Lasswell, H. D. (1936). *Politics: Who Gets What, When, How*. McGraw-Hill.

การรักษาและการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพทางชนชั้น (Maintenance and Change of Class Equilibrium) เป็นแนวคิดที่ใช้อธิบายความสัมพันธ์ของชนชั้นทางสังคม (Social Classes) กับอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในแนวคิดของ Karl Marx, Antonio Gramsci, และนักรัฐศาสตร์แนวมาร์กซิสต์ ซึ่งมองว่าการเมืองเป็นเวทีของการต่อสู้ระหว่างชนชั้นที่มีผลประโยชน์แตกต่างกัน

1. ความหมายของดุลยภาพทางชนชั้น

ดุลยภาพทางชนชั้น (Class Equilibrium) หมายถึง

ภาวะที่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมอยู่ในสภาวะที่ค่อนข้างสมดุล จนสามารถรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของระบบสังคมและการเมืองไว้ได้ แม้จะยังมีความเหลื่อมล้ำหรือความขัดแย้งอยู่ก็ตาม

ดุลยภาพไม่ได้หมายความว่าทุกชนชั้นมีฐานะเท่าเทียมกัน แต่หมายถึง ความขัดแย้งยังอยู่ในระดับที่สังคมสามารถบริหารจัดการได้ ผ่านกฎหมาย สถาบันทางการเมือง หรือการเจรจาต่อรอง

2. การรักษาดุลยภาพทางชนชั้น

หมายถึง กระบวนการที่รัฐหรือสถาบันทางการเมืองดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อป้องกันไม่ให้ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นรุนแรงจนกระทบต่อเสถียรภาพของสังคม

วิธีการรักษาดุลยภาพ

- การออกกฎหมายคุ้มครองแรงงาน
- การจัดเก็บภาษีแบบก้าวหน้า
- การจัดสวัสดิการสังคม
- การประกันสุขภาพถ้วนหน้า
- การศึกษาโดยรัฐ
- การเจรจาระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง
- การส่งเสริมโอกาสทางเศรษฐกิจ

ตัวอย่าง

รัฐบาลเพิ่มค่าแรงขั้นต่ำ พร้อมทั้งให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่ผู้ประกอบการ เพื่อบรรเทาผลกระทบต่อทั้งแรงงานและธุรกิจ ถือเป็นการพยายามรักษาดุลยภาพระหว่างผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่าย

3. การเปลี่ยนดุลยภาพทางชนชั้น

หมายถึง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจและผลประโยชน์ระหว่างชนชั้น ซึ่งอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการเมือง

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

- การพัฒนาอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี
- วิฤตเศรษฐกิจ
- การเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐ
- การขยายตัวของชนชั้นกลาง
- การเคลื่อนไหวของแรงงานหรือประชาชน
- การปฏิรูปหรือการปฏิวัติ

ผลที่อาจเกิดขึ้น

- การกระจายอำนาจมากขึ้น
- การเปลี่ยนชนชั้นนำ
- การปฏิรูปนโยบายสาธารณะ
- ความขัดแย้งหรือการประท้วง
- การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง (ในบางกรณี)

4. มุมมองของ Karl Marx

มาร์กซ์เห็นว่า สังคมแบ่งออกเป็นชนชั้นหลัก ได้แก่

- **ชนชั้นนายทุน (Bourgeoisie)** ผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต
- **ชนชั้นกรรมาชีพ (Proletariat)** ผู้ขายแรงงาน

เขามองว่าการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างส่วนบน (Superstructure) ที่มีบทบาทในการรักษาระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ดังนั้น "อุดมคติ" ที่เกิดขึ้นในสังคมทุนนิยมจึงเป็นภาวะชั่วคราว และความขัดแย้งทางชนชั้นจะสะสมจนเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในที่สุด

5. มุมมองของ Antonio Gramsci

Gramsci ขยายแนวคิดของมาร์กซ์ โดยเสนอว่า ชนชั้นนำไม่ได้รักษาอำนาจด้วยการบังคับเพียงอย่างเดียว แต่ยังใช้ "อำนาจอำนาจ" (Hegemony) ผ่านสถาบันต่าง ๆ เช่น

- ระบบการศึกษา
- สื่อมวลชน
- ศาสนา
- วัฒนธรรม

การรักษาอุดมคติทางชนชั้นจึงเกิดจากการทำให้คนส่วนใหญ่ยอมรับระเบียบสังคมที่มีอยู่ ไม่ใช่เพียงการใช้กำลัง

ตัวอย่างในบริบทประเทศไทย

- **การรักษาอุดมคติ:** การดำเนินนโยบายสวัสดิการ เช่น บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ การประกันสุขภาพถ้วนหน้า หรือกองทุนหมู่บ้าน เพื่อบรรเทาความเหลื่อมล้ำและลดความตึงเครียดทางสังคม
 - **การเปลี่ยนอุดมคติ:** การเติบโตของชนชั้นกลางในเมือง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจจากเกษตรกรรมสู่ภาคบริการและดิจิทัล รวมถึงการเรียกร้องการปฏิรูปทางการเมืองของภาคประชาชน ล้วนส่งผลต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม
-

สรุป

การรักษาและการเปลี่ยนอุดมคติทางชนชั้นเป็นแนวคิดที่อธิบายว่า การเมืองไม่ได้เป็นเพียงกระบวนการบริหารรัฐ แต่ยังเป็นกลไกในการจัดการความสัมพันธ์เชิงอำนาจและผลประโยชน์ระหว่างชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม การรักษา

ดุลยภาพมุ่งลดความขัดแย้งเพื่อคงเสถียรภาพของระบบ ขณะที่การเปลี่ยนดุลยภาพเกิดขึ้นเมื่อโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม หรือการเมืองเปลี่ยนแปลง จนทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นปรับเปลี่ยนไป

เอกสารอ้างอิง (APA 7th Edition)

- Gramsci, A. (1971). *Selections from the Prison Notebooks*. International Publishers.
- Marx, K., & Engels, F. (1848/2002). *The Communist Manifesto*. Penguin Classics.
- Marx, K. (1867/1976). *Capital: A Critique of Political Economy* (Vol. 1). Penguin Books.
- Bottomore, T. (1983). *A Dictionary of Marxist Thought*. Harvard University Press.
- Heywood, A. (2021). *Politics* (5th ed.). Red Globe Press.

แนวคิดเรื่อง "การใช้ความรู้ทางการเมืองเพื่อสร้างอำนาจและควบคุมครอบงำ" เป็นมุมมองที่สำคัญในรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์เชิงวิพากษ์ (Critical Political Theory) โดยเฉพาะแนวคิดของ Michel Foucault, Antonio Gramsci และ Steven Lukes ซึ่งอธิบายว่าความรู้ทางการเมืองไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือในการทำความเข้าใจการเมืองเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างอำนาจ กำหนดความคิด และควบคุมพฤติกรรมของผู้คน

ความหมาย

การใช้ความรู้ทางการเมืองเพื่อสร้างอำนาจและควบคุมครอบงำ หมายถึง

การนำองค์ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร อุดมการณ์ หรือวาทกรรมทางการเมือง มาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจ ชักจูงความคิด กำหนดพฤติกรรม และรักษาอิทธิพลเหนือบุคคลหรือกลุ่มคนในสังคม

กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความรู้ทางการเมืองไม่ได้มีบทบาทเพียงอธิบายโลกการเมือง แต่ยังสามารถ กำหนดวิธีที่ผู้คนรับรู้ ตีความ และยอมรับอำนาจทางการเมือง ได้

1. แนวคิดของ Michel Foucault : ความรู้คืออำนาจ (Power/Knowledge)

Michel Foucault (1926–1984) เสนอแนวคิดที่มีชื่อเสียงว่า

Power and knowledge directly imply one another.

หรือ

"อำนาจและความรู้เป็นสิ่งที่สร้างและหล่อเลี้ยงกัน"

Foucault อธิบายว่า

- ผู้ที่มีอำนาจสามารถผลิตและเผยแพร่ "ความรู้" ที่ทำให้สังคมยอมรับระเบียบหรือกฎเกณฑ์บางอย่าง
- ในขณะเดียวกัน ความรู้ก็เป็นฐานที่ทำให้อำนาจดำรงอยู่และได้รับการยอมรับ

ตัวอย่าง

- รัฐกำหนดหลักสูตรหน้าที่พลเมือง
- การใช้สื่อของรัฐ
- การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร
- การสร้างวาทกรรมเรื่อง "ความมั่นคง"

สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการใช้ความรู้เพื่อกำหนดกรอบความคิดของประชาชน

2. แนวคิดของ Antonio Gramsci : การครอบงำทางความคิด (Hegemony)

Gramsci เห็นว่า

ชนชั้นปกครองไม่ได้รับอำนาจด้วยกำลังเพียงอย่างเดียว แต่ใช้

อำนาจนำ (Hegemony)

หมายถึง

การทำให้ประชาชน

- เชื่อ
- ยอมรับ
- เห็นว่าระบบเดิมเป็นเรื่องปกติ

โดยใช้เครื่องมือ เช่น

- โรงเรียน
- ศาสนา
- สื่อมวลชน
- วัฒนธรรม
- สถาบันครอบครัว

ประชาชนจึงยอมรับอำนาจโดยสมัครใจ มากกว่าการถูกบังคับ

3. แนวคิดของ Steven Lukes : อำนาจสามมิติ

Steven Lukes (2005) อธิบายว่า

การใช้อำนาจมี 3 ระดับ

มิติที่ 1

การใช้อำนาจโดยตรง

เช่น

- ออกกฎหมาย
 - บังคับใช้กฎหมาย
-

มิติที่ 2

การกำหนดวาระ

เช่น

รัฐบาลเลือกว่าจะพูดเรื่องใด
และไม่พูดเรื่องใด

มิติที่ 3

การกำหนดความคิด

ทำให้ประชาชน

- เชื่อ
- ยอมรับ
- ไม่ตั้งคำถาม

แม้จะเสียผลประโยชน์ก็ตาม
ซึ่งเป็นรูปแบบการครอบงำที่ลึกที่สุด

การใช้ความรู้เพื่อสร้างอำนาจ

การสร้างอำนาจอาจทำผ่าน

- การผลิตองค์ความรู้
- การสร้างวาทกรรม
- การกำหนดหลักสูตรการศึกษา
- การควบคุมข้อมูลข่าวสาร
- การสร้างภาพลักษณ์ผู้นำ

- การใช้สื่อสังคมออนไลน์
- การอ้างผู้เชี่ยวชาญ
- การอ้างงานวิจัย

เพื่อสร้าง

- ความน่าเชื่อถือ
- ความชอบธรรม
- ความไว้วางใจ

การใช้ความรู้เพื่อควบคุม

หมายถึง

การใช้ข้อมูลหรือความรู้เพื่อ

- กำหนดพฤติกรรม
- กำหนดค่านิยม
- กำหนดสิ่งที่ถูกหรือผิด
- กำหนดมาตรฐานของสังคม

เช่น

- กฎหมาย
- หลักสูตรการศึกษา
- การรณรงค์ของรัฐ
- ระบบราชการ

การใช้ความรู้เพื่อครอบงำ

การครอบงำ (Domination)

คือ

การทำให้ผู้คน

- ยอมรับอำนาจ
- เชื่อในอุดมการณ์

- ปฏิบัติตาม
- ไม่ตั้งคำถาม

โดยไม่จำเป็นต้องใช้กำลัง

เช่น

- การโฆษณาชวนเชื่อ
- การสร้างกระแสสังคม
- การใช้สื่อ
- การสร้างอัตลักษณ์ทางการเมือง

ตัวอย่างในทางรัฐศาสตร์

ตัวอย่างเช่น รัฐบาลดำเนินนโยบายรณรงค์ด้านสิ่งแวดล้อมผ่านสื่อ การศึกษา และกิจกรรมสาธารณะ เพื่อสร้างความตระหนักและเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชน หากมองในเชิงรัฐประศาสนศาสตร์ นี่คือการใช้ความรู้เพื่อสนับสนุนการดำเนินนโยบายสาธารณะ แต่หากมองในเชิงทฤษฎีวิพากษ์ นักวิชาการอาจตั้งคำถามเพิ่มเติมว่า ใครเป็นผู้กำหนดความรู้ดังกล่าว ใครได้ประโยชน์ และมีมุมมองอื่นที่ถูกกลตทอนหรือไม่

สรุป

การใช้ความรู้ทางการเมืองเพื่อสร้างอำนาจและควบคุมครอบงำ หมายถึง การใช้ข้อมูล ความรู้ อุดมการณ์ หรือวาทกรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมของอำนาจ กำหนดกรอบความคิด และโน้มน้าวหรือกำกับพฤติกรรมของผู้คน แนวคิดนี้ไม่ได้หมายความว่า การใช้ความรู้ทุกกรณีเป็นการครอบงำ แต่ชี้ให้เห็นว่า ความรู้และอำนาจมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และควรพิจารณาอย่างวิพากษ์ว่า ความรู้ถูกผลิตโดยใคร เพื่อวัตถุประสงค์ใด และส่งผลต่อการกระจายอำนาจในสังคมอย่างไร

เอกสารอ้างอิง (APA 7th Edition)

- Foucault, M. (1977). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. Pantheon Books.
- Foucault, M. (1980). *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972–1977* (C. Gordon, Ed.). Pantheon Books.
- Gramsci, A. (1971). *Selections from the Prison Notebooks*. International Publishers.
- Lukes, S. (2005). *Power: A Radical View* (2nd ed.). Palgrave Macmillan.
- Heywood, A. (2021). *Politics* (5th ed.). Red Globe Press.

ในทางรัฐศาสตร์และการเมืองเปรียบเทียบ นักวิชาการมักอธิบายว่า อำนาจทางการเมือง (Political Power) เกิดจาก "ทรัพยากรของอำนาจ (Sources of Political Power)" ซึ่งหมายถึงสิ่งที่ทำให้บุคคล กลุ่ม หรือรัฐ สามารถทำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามความต้องการของตนได้ แม้บางครั้งอีกฝ่ายจะไม่เต็มใจก็ตาม

แหล่งที่มาของอำนาจทางการเมืองที่สำคัญ ได้แก่ Physical Force, Wealth, State Action, Social Norms, Ideas และ Numbers ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

แหล่งที่มาของอำนาจ	ความหมาย	ตัวอย่าง
1. Physical Force (กำลังทางกายภาพ หรือกำลังบังคับ)	อำนาจที่เกิดจากการใช้กำลังทางทหาร ตำรวจ หรือการใช้ความรุนแรงในการบังคับให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม	- รัฐใช้ทหารควบคุมสถานการณ์ความไม่สงบ- ตำรวจสลายการชุมนุมที่ผิดกฎหมาย- การรัฐประหารโดยกองทัพเพื่อยึดอำนาจรัฐบาล
2. Wealth (ความมั่งคั่งหรือทรัพยากรทางเศรษฐกิจ)	การใช้อำนาจผ่านเงินทุน ทรัพย์สิน หรือทรัพยากรทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างอิทธิพลหรือโน้มน้าวการตัดสินใจทางการเมือง	- นักธุรกิจบริจาคเงินสนับสนุนพรรคการเมือง- กลุ่มทุนวิ่งเต้นให้รัฐบาลออกนโยบายที่เอื้อต่อธุรกิจ- ประเทศมหาอำนาจใช้เงินช่วยเหลือเพื่อสร้างอิทธิพลต่อประเทศกำลังพัฒนา
3. State Action (การใช้อำนาจของรัฐ)	การใช้อำนาจผ่านกฎหมาย นโยบาย หรือกลไกของรัฐ ซึ่งประชาชนต้องปฏิบัติตาม	- รัฐออกกฎหมายเก็บภาษี- รัฐกำหนดค่าแรงขั้นต่ำ- การประกาศภาวะฉุกเฉินและจำกัดการเดินทาง
4. Social Norms (บรรทัดฐานทางสังคม)	อำนาจที่เกิดจากค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี หรือความเชื่อร่วมกันของสังคม ซึ่งทำให้คนปฏิบัติตามโดยสมัครใจ	- การยืนเคารพเพลงชาติ- การแต่งกายสุภาพเมื่อเข้าวัดหรือสถานที่ราชการ- การให้ความเคารพผู้สูงอายุในสังคมไทย
5. Ideas (แนวคิดหรืออุดมการณ์)	อำนาจที่เกิดจากความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ หรือการโน้มน้าวให้ประชาชนยอมรับแนวทางหนึ่ง	- แนวคิดประชาธิปไตยทำให้ประชาชนเรียกร้องสิทธิเลือกตั้ง- แนวคิดสิทธิมนุษยชนผลักดันให้รัฐยกเลิกการเลือกปฏิบัติ- นโยบาย "เศรษฐกิจพอเพียง" มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายภาครัฐ
6. Numbers (จำนวนคนหรือเสียงสนับสนุน)	อำนาจที่เกิดจากจำนวนสมาชิกหรือจำนวนผู้สนับสนุน ยังมีคนสนับสนุนมาก ยิ่งมีอำนาจต่อรองสูง	- พรรคการเมืองที่ได้ ส.ส. จำนวนมากสามารถจัดตั้งรัฐบาล- การชุมนุมของประชาชนหลายแสนคนกดดัน

แหล่งที่มาของอำนาจ ความหมาย

ตัวอย่าง

รัฐบาล- สหภาพแรงงานที่มีสมาชิกจำนวนมากสามารถ
ต่อรองกับนายจ้างได้

วิเคราะห์แต่ละแหล่งอำนาจ

1. Physical Force : อำนาจจาก "กำลัง"

เป็นแหล่งอำนาจที่เก่าแก่ที่สุดในประวัติศาสตร์การเมือง เพราะผู้ที่มีกองทัพหรือกำลังอาวุธสามารถควบคุมดินแดนและ
ประชาชนได้

ตัวอย่าง

- รัฐใช้ทหารรักษาความสงบตามแนวชายแดน
- ตำรวจจับกุมผู้กระทำความผิดกฎหมาย
- การรัฐประหารที่กองทัพเข้าควบคุมรัฐบาล

ข้อดี

- เห็นผลรวดเร็ว
- ควบคุมสถานการณ์ฉุกเฉินได้ดี

ข้อจำกัด

- หากใช้มากเกินไปอาจทำให้ประชาชนต่อต้าน
- ความชอบธรรมของรัฐบาลอาจลดลง

2. Wealth : อำนาจจาก "เงิน"

ในระบบการเมืองสมัยใหม่ เงินสามารถเปลี่ยนเป็นอำนาจทางการเมืองได้ เพราะช่วยสนับสนุนการหาเสียง การ
ประชาสัมพันธ์ และการวิ่งเต้นเชิงนโยบาย

ตัวอย่าง

- นักธุรกิจสนับสนุนเงินเลือกตั้ง
 - บริษัทเอกชนผลักดันนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมของตน
 - ประเทศมหาอำนาจใช้เงินช่วยเหลือเพื่อสร้างอิทธิพลทางการเมืองระหว่างประเทศ
-

3. State Action : อำนาจจาก "รัฐ"

ถือเป็นอำนาจที่มี **ความชอบธรรม (Legitimate Power)** เพราะได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

ตัวอย่าง

- กระทรวงศึกษาธิการกำหนดหลักสูตรการศึกษา
 - รัฐบาลออกพระราชกำหนดในสถานการณ์ฉุกเฉิน
 - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติท้องถิ่น
-

4. Social Norms : อำนาจจาก "สังคม"

แม้จะไม่ใช่กฎหมาย แต่คนจำนวนมากปฏิบัติตามเพราะกลัวการไม่ยอมรับจากสังคม (Social Sanction)

ตัวอย่าง

- การเข้าคิว
 - การแต่งกายตามกาลเทศะ
 - การเคารพผู้สูงอายุ
 - การใช้ภาษาสุภาพกับผู้บังคับบัญชา
-

5. Ideas : อำนาจจาก "ความคิด"

นักวิชาการ เช่น Antonio Gramsci และ Joseph Nye ชี้ให้เห็นว่า ความคิดและอุดมการณ์สามารถสร้างอิทธิพลต่อการเมืองได้อย่างลึกซึ้ง เพราะทำให้ประชาชน "ยินยอม" มากกว่าถูกบังคับ

ตัวอย่าง

- แนวคิดประชาธิปไตย
 - แนวคิดเสรีนิยม
 - แนวคิดชาตินิยม
 - แนวคิดสิทธิมนุษยชน
-

6. Numbers : อำนาจจาก "จำนวนคน"

ในระบอบประชาธิปไตย อำนาจส่วนใหญ่มาจาก "เสียงข้างมาก" ไม่ใช่กำลังหรือเงินเพียงอย่างเดียว

ตัวอย่าง

- พรรคการเมืองที่มี ส.ส. เกินกึ่งหนึ่งสามารถจัดตั้งรัฐบาล
- ประชาชนจำนวนมากร่วมลงชื่อเสนอร่างกฎหมาย
- การประท้วงครั้งใหญ่ที่ทำให้รัฐบาลต้องเปลี่ยนนโยบาย

ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์เดียวกัน

กรณีรัฐบาลต้องการสร้างเขื่อน

- Physical Force : ส่งตำรวจดูแลพื้นที่และรักษาความสงบระหว่างการก่อสร้าง
- Wealth : จัดงบประมาณและจ่ายค่าชดเชยให้ผู้ได้รับผลกระทบ
- State Action : ออกพระราชกฤษฎีกาเวนคืนที่ดินและอนุมัติโครงการ
- Social Norms : รณรงค์ให้ประชาชนเห็นว่าการเสียสละเพื่อส่วนรวมเป็นสิ่งที่ดี
- Ideas : สื่อสารว่าการสร้างเขื่อนช่วยเพิ่มความมั่นคงด้านน้ำและพลังงานของประเทศ
- Numbers : หากประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วย รัฐบาลจะมีความชอบธรรมในการดำเนินโครงการมากขึ้น

สรุปเปรียบเทียบ

แหล่งอำนาจ	สิ่งที่ใช้เป็นฐานอำนาจ	ตัวอย่างสำคัญ
Physical Force	กำลัง อาวุธ ทหาร ตำรวจ	รัฐประหาร การบังคับใช้กฎหมาย
Wealth	เงินและทรัพยากรทางเศรษฐกิจ	การสนับสนุนพรรคการเมือง การลอบปลง
State Action	กฎหมายและอำนาจของรัฐ	การออกกฎหมาย การเก็บภาษี
Social Norms	ค่านิยมและวัฒนธรรม	การเข้าคิว การเคารพผู้ใหญ่
Ideas	อุดมการณ์และความเชื่อ	ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน
Numbers	จำนวนผู้สนับสนุนหรือเสียงข้างมาก	การเลือกตั้ง การชุมนุมของประชาชน

ข้อสังเกตสำคัญทางรัฐศาสตร์ คือ ในการเมืองจริง อำนาจไม่ได้มาจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่ผู้นำหรือรัฐบาลที่มีเสถียรภาพมักผสมผสานหลายแหล่งเข้าด้วยกัน เช่น มีอำนาจตามกฎหมายของรัฐ (State Action) ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนจำนวนมาก (Numbers) สื่อสารนโยบายที่สร้างการยอมรับ (Ideas) และมีทรัพยากรทางเศรษฐกิจ (Wealth) ในการขับเคลื่อนนโยบาย ขณะที่การใช้กำลัง (Physical Force) มักถูกใช้เป็นมาตรการสุดท้ายเมื่อมาตรการอื่นไม่เพียงพอ และยังคงคำนึงถึงความชอบธรรมและการยอมรับของสังคม (Social Norms) ด้วย.

การปกครอง (Government/Governance) และการเมือง (Politics) เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด แต่มีความหมายและบทบาทแตกต่างกัน การเมืองเป็นกระบวนการแสวงหาและใช้อำนาจ ส่วนการปกครองเป็นกระบวนการนำอำนาจที่ได้รับมาใช้ในการบริหารประเทศให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

ความหมายของการปกครอง (Government)

การปกครอง หมายถึง

กระบวนการใช้อำนาจรัฐในการบริหารประเทศ การรักษาความสงบเรียบร้อย การจัดทำบริการสาธารณะ และการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างเป็นระเบียบและบรรลุประโยชน์ส่วนรวม

กล่าวอีกนัยหนึ่ง การปกครองคือ "การใช้อำนาจ" ที่รัฐได้รับตามกฎหมาย

ตัวอย่าง

- รัฐบาลออกนโยบายลดค่าไฟฟ้า
 - กระทรวงศึกษาธิการกำหนดหลักสูตรการศึกษา
 - ตำรวจบังคับใช้กฎหมายจราจร
 - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเก็บขยะและดูแลถนน
-

ความหมายของการเมือง (Politics)

การเมือง หมายถึง

กระบวนการแสวงหา การกระจาย การต่อรอง และการใช้อำนาจ เพื่อกำหนดว่าใครจะได้รับอะไร เมื่อใด และอย่างไร (Who gets what, when, and how – Harold D. Lasswell)

การเมืองจึงเกี่ยวข้องกับการแข่งขัน ผลประโยชน์ การต่อรอง และการตัดสินใจของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม

ตัวอย่าง

- พรรคการเมืองแข่งขันหาเสียงเลือกตั้ง

- การอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล
- การต่อรองบประมาณระหว่างพรรคร่วมรัฐบาล
- กลุ่มประชาชนชุมนุมเรียกร้องให้แก้ไขกฎหมาย
- **ความเหมือนระหว่างการเมืองกับการปกครอง**
- แม้จะมีความแตกต่าง แต่ทั้งสองแนวคิดมีจุดร่วมหลายประการ ได้แก่

ประเด็นเปรียบเทียบ	การเมือง (Politics)	การปกครอง (Government)
ความหมาย	กระบวนการแสวงหาและต่อรองอำนาจ	กระบวนการใช้อำนาจในการบริหารประเทศ
จุดมุ่งหมาย	ได้รับอำนาจหรือมีอิทธิพลในการตัดสินใจ	ใช้อำนาจเพื่อบริหารและให้บริการประชาชน
ลักษณะ	มีการแข่งขันและการต่อรอง	เน้นการบริหารและการบังคับใช้กฎหมาย
ผู้เกี่ยวข้อง	พรรคการเมือง นักการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ประชาชน	รัฐบาล กระทรวง กรม หน่วยงานราชการ
เครื่องมือ	การเลือกตั้ง การหาเสียง การเจรจา การชุมนุม	กฎหมาย นโยบาย งบประมาณ และการบริหารราชการ
ผลลัพธ์	ได้ผู้นำหรือผู้มีอำนาจ	การดำเนินนโยบายและการให้บริการสาธารณะ

ความแตกต่างระหว่างการเมืองกับการปกครอง

ประเด็นเปรียบเทียบ	การเมือง (Politics)	การปกครอง (Government)
ความหมาย	กระบวนการแสวงหาและต่อรองอำนาจ	กระบวนการใช้อำนาจในการบริหารประเทศ
จุดมุ่งหมาย	ได้รับอำนาจหรือมีอิทธิพลในการตัดสินใจ	ใช้อำนาจเพื่อบริหารและให้บริการประชาชน
ลักษณะ	มีการแข่งขันและการต่อรอง	เน้นการบริหารและการบังคับใช้กฎหมาย
ผู้เกี่ยวข้อง	พรรคการเมือง นักการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ประชาชน	รัฐบาล กระทรวง กรม หน่วยงานราชการ

ประเด็น
เปรียบเทียบ

การเมือง (Politics)

การปกครอง (Government)

เครื่องมือ

การเลือกตั้ง การหาเสียง การเจรจา การชุมนุม

กฎหมาย นโยบาย งบประมาณ และการบริหาร
ราชการ

ผลลัพธ์

ได้ผู้นำหรือผู้มีอำนาจ

การดำเนินนโยบายและการให้บริการสาธารณะ

ตัวอย่างเปรียบเทียบให้เห็นภาพ

กรณีการเลือกตั้ง

การเมือง

- พรรค ก. และ พรรค ข. แข่งขันหาเสียง
- ประชาชนเลือกผู้แทน
- พรรคต่าง ๆ ตีรองเพื่อจัดตั้งรัฐบาล

➡ ทั้งหมดเป็น กระบวนการทางการเมือง

เมื่อจัดตั้งรัฐบาลสำเร็จแล้ว

การปกครอง

- คณะรัฐมนตรีบริหารประเทศ
- จัดทำงบประมาณ
- ออกนโยบาย
- บังคับใช้กฎหมาย

➡ ทั้งหมดเป็น กระบวนการปกครอง

กรณีนโยบายแจกเงินดิจิทัล

ช่วงหาเสียง

- พรรคการเมืองเสนอนโยบาย
- ประชาชนอภิปราย สนับสนุน หรือคัดค้าน

➡ เป็น การเมือง

หลังจัดตั้งรัฐบาล

- คณะรัฐมนตรีอนุมัติงบประมาณ
- หน่วยงานของรัฐดำเนินโครงการ
- ตรวจสอบการใช้จ่าย

➡ เป็น การปกครอง

ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับการปกครอง

ทั้งสองแนวคิดเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกัน ดังนี้

ประชาชน

การเลือกตั้ง

การเมือง

(แข่งขัน แสวงหาอำนาจ ต่อรอง)

จัดตั้งรัฐบาล

การปกครอง

(บริหารประเทศ ออกนโยบาย บังคับใช้กฎหมาย)

ประชาชนได้รับบริการและผลของนโยบาย

กล่าวได้ว่า การเมืองเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การปกครอง และการปกครองเป็นการนำอำนาจทางการเมืองมาใช้บริหารประเทศ หากการเมืองไม่มีเสถียรภาพ การปกครองก็มักดำเนินไปได้ยาก ขณะที่การปกครองที่มีประสิทธิภาพสามารถสร้างความเชื่อมั่นและความชอบธรรมให้แก่ระบบการเมืองได้

สรุปสั้น ๆ สำหรับการจดจำ

การเมือง

การปกครอง

การได้มาซึ่งอำนาจ

การใช้อำนาจ

แข่งขัน ต่อรอง แสงหาอำนาจ บริหารประเทศและบังคับใช้กฎหมาย

ก่อนเป็นรัฐบาล

หลังเป็นรัฐบาล

"ใครจะเป็นผู้ปกครอง"

"ผู้ปกครองจะบริหารอย่างไร"

ภาคประชาชน (Civil Society / People's Sector)

ความหมายของภาคประชาชน

ภาคประชาชน (People's Sector หรือ Civil Society) หมายถึง

กลุ่มบุคคล องค์กร หรือเครือข่ายของประชาชนที่รวมตัวกันโดยสมัครใจ เพื่อดำเนินกิจกรรมหรือผลักดันประเด็นสาธารณะ โดยไม่มุ่งแสวงหากำไร และไม่ใช่งานหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรธุรกิจ

ภาคประชาชนทำหน้าที่เป็น **ตัวแทนของประชาชน** ในการสะท้อนปัญหา เสนอความคิดเห็น ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ เพื่อให้การพัฒนาประเทศตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

กล่าวโดยสรุป

ภาคประชาชน คือ พลังของประชาชนที่รวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาส่วนรวม พัฒนาสังคม และตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ

ที่มาของภาคประชาชน

การเกิดขึ้นของภาคประชาชนมีพัฒนาการจากหลายปัจจัย ทั้งทางประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

1. แนวคิดประชาธิปไตย (Democracy)

ประชาธิปไตยเชื่อว่า

- อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน
- ประชาชนต้องมีสิทธิเสรีภาพ

- ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ดังนั้น ภาคประชาชนจึงเป็นช่องทางที่ทำให้ประชาชนสามารถเข้ามามีบทบาทในการกำหนดทิศทางของประเทศ นอกเหนือจากการเลือกตั้ง

ตัวอย่าง

- การเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย
- เวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
- การรวมตัวเสนอข้อเรียกร้องด้านสิ่งแวดล้อม

2. การพัฒนารัฐสมัยใหม่ (Modern State)

ในอดีต รัฐเป็นผู้ตัดสินใจแทบทุกเรื่อง

แต่เมื่อสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น

รัฐบาลเพียงฝ่ายเดียวไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทั้งหมด

จึงต้องอาศัย

- ประชาชน
- ชุมชน
- องค์กรเอกชน
- เครือข่ายภาคสังคม

เข้ามาร่วมบริหารจัดการปัญหาสาธารณะ

3. การขยายตัวของสิทธิมนุษยชน

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ประชาคมโลกให้ความสำคัญกับ

- สิทธิเสรีภาพ
- สิทธิมนุษยชน
- ความเสมอภาค
- การมีส่วนร่วมของประชาชน

ทำให้ประชาชนรวมตัวกันจัดตั้งองค์กรต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิของกลุ่มตนเอง

เช่น

- องค์การสิทธิมนุษยชน
- องค์การผู้พิการ
- เครือข่ายผู้บริโภค

4. การกระจายอำนาจ (Decentralization)

หลายประเทศกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น

ทำให้ประชาชนมีบทบาทมากขึ้น เช่น

- ประชาคมหมู่บ้าน
- สภาองค์กรชุมชน
- คณะกรรมการหมู่บ้าน
- องค์กรชุมชน

5. การเกิดขึ้นของแนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance)

แนวคิดธรรมาภิบาลให้ความสำคัญกับ

- ความโปร่งใส
- การมีส่วนร่วม
- ความรับผิดชอบ
- การตรวจสอบได้

ภาคประชาชนจึงมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

แนวคิดทางวิชาการเกี่ยวกับภาคประชาชน

นักคิดหลายคนอธิบายบทบาทของภาคประชาชนไว้ เช่น

1. Alexis de Tocqueville

มองว่า

การรวมกลุ่มของประชาชนเป็นรากฐานของประชาธิปไตย

เมื่อประชาชนรวมตัวกัน

จะเกิดการเรียนรู้
เกิดความร่วมมือ
และควบคุมอำนาจรัฐได้

2. Antonio Gramsci

เสนอแนวคิด

Civil Society

คือพื้นที่ระหว่าง

- รัฐ (State)

กับ

- ตลาด (Market)

ภาคประชาชนจึงเป็นพื้นที่ที่ประชาชนสร้างอำนาจต่อรองกับรัฐ

3. Robert Putnam

เสนอแนวคิด

Social Capital

หรือ

ทุนทางสังคม

ยิ่งประชาชนรวมกลุ่มมาก

สังคมจะยิ่งเข้มแข็ง

เกิดความไว้วางใจ

และประชาธิปไตยจะมีคุณภาพมากขึ้น

ความสำคัญของภาคประชาชน

1. เป็นตัวแทนของประชาชน

ช่วยสะท้อนปัญหา

เสนอข้อคิดเห็น

ผลักดันนโยบาย

แทนประชาชนที่อาจไม่มีโอกาสเข้าถึงผู้มีอำนาจ

ตัวอย่าง

เครือข่ายผู้ป่วยเสนอให้รัฐเพิ่มสิทธิการรักษา

2. ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

ภาคประชาชนช่วยตรวจสอบ

- การทุจริต
- ความไม่โปร่งใส
- การใช้งบประมาณ

ทำให้รัฐบาลมีความรับผิดชอบมากขึ้น

ตัวอย่าง

องค์กรต่อต้านคอร์รัปชันเปิดเผยข้อมูลการใช้งบประมาณ

3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

เปิดโอกาสให้ประชาชน

- แสดงความคิดเห็น
- ร่วมตัดสินใจ
- ร่วมกำหนดนโยบาย

ทำให้ประชาธิปไตยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการเลือกตั้ง

4. แก้ไขปัญหาของชุมชน

หลายปัญหา

รัฐแก้ไม่ได้เพียงลำพัง

ภาคประชาชนจึงเข้ามาช่วย เช่น

- สิ่งแวดล้อม
- ยาเสพติด

- เด็กและเยาวชน
- ผู้สูงอายุ

5. สร้างความเข้มแข็งของชุมชน

การรวมกลุ่มทำให้เกิด

- ความร่วมมือ
- ความไว้วางใจ
- การพึ่งพาตนเอง

ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน

6. ส่งเสริมธรรมาภิบาล

ภาคประชาชนทำให้เกิด

- Transparency
- Accountability
- Participation

ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการบริหารภาครัฐ

บทบาทของภาคประชาชน

ภาคประชาชนมีบทบาทหลายด้าน ได้แก่

บทบาท	ตัวอย่าง
เสนอปัญหา	ยื่นหนังสือร้องเรียนต่อหน่วยงานรัฐ
ผลักดันนโยบาย	รณรงค์แก้ไขกฎหมาย
ตรวจสอบรัฐ	เปิดเผยข้อมูลการทุจริต
พัฒนาชุมชน	จัดกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน
คุ้มครองสิทธิ	ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส

บทบาท	ตัวอย่าง
สร้างเครือข่าย	รวมองค์กรหลายแห่งเพื่อผลักดันประเด็นสาธารณะ

ตัวอย่างภาคประชาชนในประเทศไทย

- สภาองค์กรชุมชน
- เครือข่ายผู้บริโภค
- มูลนิธิเพื่อผู้บริโภค
- เครือข่ายเกษตรอินทรีย์
- ชมรมผู้สูงอายุ
- กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
- มูลนิธิด้านสิ่งแวดล้อม
- กลุ่มเยาวชนอาสา
- สมาคมวิชาชีพต่าง ๆ
- สหกรณ์ชุมชน
- วิสาหกิจชุมชน (เมื่อดำเนินงานเพื่อประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก)

ความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

ภาค	บทบาทหลัก	เป้าหมาย
ภาครัฐ (Public Sector)	กำหนดนโยบาย ออกกฎหมาย และให้บริการสาธารณะ	ประโยชน์สาธารณะและความสงบเรียบร้อย
ภาคเอกชน (Private Sector)	ผลิตสินค้าและบริการ ลงทุน สร้างนวัตกรรม	กำไรและการเติบโตทางเศรษฐกิจ
ภาคประชาชน (People's Sector / Civil Society)	สะท้อนความต้องการของประชาชน ตรวจสอบรัฐ และร่วมแก้ปัญหาสังคม	ประโยชน์ของสังคม สิทธิของประชาชน และการมีส่วนร่วม

สรุป

ภาคประชาชนเป็นองค์ประกอบสำคัญของสังคมประชาธิปไตย ทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับรัฐ เป็นพื้นที่ที่ประชาชนรวมตัวกันโดยสมัครใจเพื่อแสดงออกถึงความคิดเห็น ปกป้องสิทธิ ผลักดันนโยบายสาธารณะ และตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ การมีภาคประชาชนที่เข้มแข็งช่วยสร้าง **ธรรมาภิบาล (Good Governance)** เพิ่มความโปร่งใส

และความรับผิดชอบของภาครัฐ และเสริมสร้าง **ทุนทางสังคม (Social Capital)** ที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

สรุปสั้น ๆ สำหรับการจดจำ

- **ภาครัฐ** = ผู้ใช้อำนาจและให้บริการสาธารณะ
- **ภาคเอกชน** = ผู้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสร้างกำไร
- **ภาคประชาชน** = ผู้มีส่วนร่วม สะท้อนเสียงประชาชน ตรวจสอบรัฐ และร่วมพัฒนาสังคม

ทั้งสามภาคต้องทำงานร่วมกันจึงจะนำไปสู่การบริหารประเทศที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตอบสนองต่อประโยชน์ส่วนรวมได้อย่างแท้จริง.

ความหมายของ "ท้องถิ่น" และ "ชุมชน" พร้อมเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง

คำว่า "ท้องถิ่น" และ "ชุมชน" เป็นคำที่ใช้บ่อยในรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และการพัฒนาท้องถิ่น แม้ว่าทั้งสองคำจะมีความสัมพันธ์กัน แต่มีความหมาย ขอบเขต และบทบาทที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน

1. ความหมายของ "ท้องถิ่น" (Locality)

ความหมาย

ท้องถิ่น หมายถึง

พื้นที่ทางภูมิศาสตร์หรือเขตการปกครองที่ประชาชนอาศัยอยู่ร่วมกัน และมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการกิจการสาธารณะ เพื่อสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่

ในทางรัฐศาสตร์ "ท้องถิ่น" เน้น **พื้นที่และระบบการบริหาร** ซึ่งมีขอบเขตชัดเจนตามกฎหมาย และมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล

องค์ประกอบของท้องถิ่น

- มีขอบเขตพื้นที่แน่นอน
- มีประชาชนอาศัยอยู่
- มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- มีงบประมาณและอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย
- มีการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่น

ตัวอย่าง

- เทศบาลนครเชียงใหม่
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางรัก

- เทศบาลเมืองพัทยา
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา

2. ความหมายของ "ชุมชน" (Community)

ความหมาย

ชุมชน หมายถึง

กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันหรือมีความสัมพันธ์ร่วมกัน มีวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อ ผลประโยชน์ หรือกิจกรรมร่วมกัน และมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเดียวกัน

ชุมชนจึงเน้น "คน" และ "ความสัมพันธ์" มากกว่าขอบเขตการปกครอง

ชุมชนอาจเกิดขึ้นจาก

- การอยู่อาศัยร่วมกัน
- การประกอบอาชีพเดียวกัน
- ความเชื่อเดียวกัน
- ความสนใจร่วมกัน

ตัวอย่าง

- ชุมชนบ้านคลอง
- ชุมชนตลาดเก่า
- ชุมชนชาวประมง
- ชุมชนมุสลิม
- ชุมชนชาติพันธุ์
- ชุมชนออนไลน์
- ชุมชนผู้ปลูกกาแฟ
- ชุมชนผู้ประกอบการ OTOP

จะเห็นว่า ชุมชนบางแห่งไม่ได้มีขอบเขตทางการปกครอง แต่เกิดจากการรวมตัวของผู้คน

ความสำคัญของท้องถิ่น

1. เป็นหน่วยการปกครองที่ใกล้ชิดประชาชนที่สุด
2. ให้บริการสาธารณะ
3. ส่งเสริมประชาธิปไตยระดับฐานราก
4. พัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตในพื้นที่
5. เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหาร

ความสำคัญของชุมชน

1. สร้างความร่วมมือของคนในพื้นที่
2. รักษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง
4. เป็นฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืน
5. สร้างทุนทางสังคม (Social Capital)

ความเหมือนของท้องถิ่นและชุมชน

ประเด็น	ความเหมือน
มีประชาชน	ต่างมีประชาชนเป็นองค์ประกอบสำคัญ
มีพื้นที่	ต่างเกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่ผู้คนอาศัยอยู่
มีเป้าหมายร่วม	มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน
มีการมีส่วนร่วม	ประชาชนสามารถร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตัดสินใจ
สนับสนุนประชาธิปไตย เป็นพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในระดับรากฐาน	

ความแตกต่างระหว่างท้องถิ่นกับชุมชน

ประเด็นเปรียบเทียบ	ท้องถิ่น (Locality)	ชุมชน (Community)
ความหมาย	เขตพื้นที่การปกครอง	กลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์ร่วมกัน

ประเด็น เปรียบเทียบ	ท้องถิ่น (Locality)	ชุมชน (Community)
สิ่งที่เน้น	พื้นที่และการบริหาร	คนและความสัมพันธ์
ขอบเขต	กำหนดตามกฎหมาย	อาจกำหนดหรือไม่กำหนดตามกฎหมาย
องค์กร	มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	อาจไม่มีองค์กรทางการ
อำนาจตามกฎหมาย	มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย	ไม่มีอำนาจรัฐโดยตรง
งบประมาณ	มีงบประมาณของรัฐ	ไม่มีงบประมาณของรัฐโดยตรง
การบริหาร	มีผู้บริหารที่มาจากการเลือกตั้งหรือกฎหมายกำหนด	บริหารแบบไม่เป็นทางการหรือโดยผู้นำชุมชน
ตัวอย่าง	เทศบาล อบต. อบจ.	ชุมชนตลาด ชุมชนชาวประมง ชุมชนออนไลน์

ตัวอย่างเปรียบเทียบให้เห็นภาพ

กรณี "เทศบาลตำบล"

ถือเป็น ท้องถิ่น

เพราะ

- มีนายกเทศมนตรี
- มีสภาเทศบาล
- มีงบประมาณ
- มีอำนาจตามกฎหมาย

แต่ภายในเทศบาลเดียวกันอาจมี

- ชุมชนตลาด
- ชุมชนวัด
- ชุมชนริมคลอง
- ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร

ซึ่งทั้งหมดเป็น ชุมชน

เปรียบเทียบอีกตัวอย่าง

จังหวัดหนึ่งมี

องค์การบริหารส่วนตำบล

ภายใน อบต. มี

- บ้านเหนือ
- บ้านใต้
- บ้านกลาง

แต่ละหมู่บ้านมี

- กลุ่มแม่บ้าน
- กลุ่มเกษตรกร
- กลุ่มเยาวชน

ทั้งหมดนี้คือ

ชุมชน

ในขณะที่

อบต.

คือ

ท้องถิ่น

ความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นกับชุมชน

จังหวัด

|

อำเภอ

|

องค์การบริหารส่วนตำบล (ท้องถิ่น)

|

| | |
ชุมชน A ชุมชน B ชุมชน C

| | |
ประชาชน ประชาชน ประชาชน

ความหมายและกรอบการวิเคราะห์ "การเมืองท้องถิ่น" และ "การเมืองระดับชาติ"

การเมืองสามารถศึกษาได้หลายระดับ โดย การเมืองท้องถิ่น (Local Politics) และ การเมืองระดับชาติ (National Politics) เป็นสองระดับที่สำคัญที่สุด เนื่องจากทั้งสองเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจ การจัดสรรทรัพยากร และการตัดสินใจเพื่อประโยชน์สาธารณะ แต่แตกต่างกันในด้านขอบเขต ผู้มีบทบาท และผลกระทบ

1. ความหมายของการเมืองท้องถิ่น (Local Politics)

ความหมาย

การเมืองท้องถิ่น หมายถึง

กระบวนการแสวงหา การแข่งขัน การใช้อำนาจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารกิจการสาธารณะภายในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อกำหนดนโยบายและจัดสรรทรัพยากรให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่

กล่าวง่าย ๆ

การเมืองท้องถิ่น คือ การเมืองที่เกิดขึ้นในระดับจังหวัด เมือง เทศบาล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่

ลักษณะสำคัญของการเมืองท้องถิ่น

- เกิดขึ้นภายในพื้นที่เฉพาะ
- ประชาชนรู้จักผู้สมัครโดยตรง
- เน้นการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน
- มีการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น
- ประชาชนมีส่วนร่วมได้ง่ายกว่าการเมืองระดับชาติ

ตัวอย่าง

- การเลือกตั้งนายกเทศมนตรี

- การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด
- การประชุมสภาเทศบาล
- การกำหนดงบประมาณพัฒนาหมู่บ้าน
- การตัดสินใจสร้างสวนสาธารณะ

2. ความหมายของการเมืองระดับชาติ (National Politics)

ความหมาย

การเมืองระดับชาติ หมายถึง

กระบวนการแสวงหา การแข่งขัน การใช้อำนาจ และการกำหนดนโยบายสาธารณะของรัฐในระดับประเทศ โดยมีรัฐบาล รัฐสภา พรรคการเมือง และองค์กรตามรัฐธรรมนูญเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ

กล่าวง่าย ๆ

การเมืองระดับชาติ คือ การเมืองที่กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศทั้งประเทศ

ลักษณะสำคัญ

- ครอบคลุมประชาชนทั้งประเทศ
- มีการแข่งขันระหว่างพรรคการเมือง
- กำหนดนโยบายระดับชาติ
- ออกกฎหมายที่ใช้ทั่วประเทศ
- ส่งผลต่อเศรษฐกิจ การต่างประเทศ และความมั่นคง

ตัวอย่าง

- การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
 - การจัดตั้งรัฐบาล
 - การอภิปรายไม่ไว้วางใจ
 - การออกพระราชบัญญัติ
 - การจัดทำงบประมาณแผ่นดิน
-

กรอบการวิเคราะห์การเมืองท้องถิ่น

การศึกษาการเมืองท้องถิ่นสามารถวิเคราะห์ได้หลายมิติ ดังนี้

1. ผู้แสดงทางการเมือง (Political Actors)

ศึกษาว่าใครมีบทบาทในการเมืองท้องถิ่น

ได้แก่

- นายก อบจ.
- นายกเทศมนตรี
- นายก อบต.
- สมาชิกสภาท้องถิ่น
- กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
- ผู้นำชุมชน
- กลุ่มธุรกิจในพื้นที่
- ภาคประชาชน
- สื่อท้องถิ่น

คำถามในการวิเคราะห์

- ใครเป็นผู้มีอำนาจจริงในพื้นที่
- ใครมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ

2. โครงสร้างอำนาจ (Power Structure)

ศึกษาการกระจายอำนาจ

- ใครควบคุมงบประมาณ
- ใครกำหนดนโยบาย
- ใครมีอิทธิพลเหนือการเลือกตั้ง

เช่น

- ตระกูลการเมือง
- กลุ่มทุน
- ผู้นำท้องถิ่น

3. กระบวนการเลือกตั้ง

ศึกษาว่า

- ประชาชนเลือกผู้แทนอย่างไร
- ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกตั้ง

เช่น

- นโยบาย
- เครือญาติ
- อิทธิพล
- ผลงานที่ผ่านมา

4. การมีส่วนร่วมของประชาชน

ศึกษา

- การประชุมประชาคม
- การเสนอความคิดเห็น
- การร้องเรียน
- การตรวจสอบงบประมาณ

5. นโยบายสาธารณะท้องถิ่น

วิเคราะห์ว่า

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดบริการอย่างไร

เช่น

- ถนน
- ขยะ
- น้ำประปา
- ศูนย์เด็กเล็ก
- สวนสาธารณะ

6. ความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นกับส่วนกลาง

ศึกษา

- การกระจายอำนาจ
- การจัดสรรงบประมาณ
- การกำกับดูแลของรัฐ

กรอบการวิเคราะห์การเมืองระดับชาติ

1. สถาบันทางการเมือง

ศึกษา

- รัฐสภา
- คณะรัฐมนตรี
- ศาล
- พรรคการเมือง
- องค์การอิสระ

2. พรรคการเมือง

วิเคราะห์

- นโยบาย
- ฐานเสียง
- การแข่งขัน
- การจัดตั้งรัฐบาล

3. ระบบการเลือกตั้ง

ศึกษา

- ระบบเลือกตั้ง
- จำนวน ส.ส.

- การแบ่งเขต
- พรรคการเมือง

4. การกำหนดนโยบายสาธารณะ

ศึกษา

- ใครกำหนดนโยบาย
- ใครได้รับประโยชน์
- ผลกระทบของนโยบาย

5. กลุ่มผลประโยชน์

ศึกษา

- ภาครัฐกิจ
- สหภาพแรงงาน
- NGO
- สมาคมวิชาชีพ

6. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ศึกษา

- การต่างประเทศ
- ความมั่นคง
- เศรษฐกิจโลก
- ความร่วมมือระหว่างประเทศ

เปรียบเทียบการเมืองท้องถิ่นและการเมืองระดับชาติ

ประเด็น	การเมืองท้องถิ่น	การเมืองระดับชาติ
ขอบเขต	จังหวัด เมือง เทศบาล อบต.	ทั้งประเทศ

ประเด็น	การเมืองท้องถิ่น	การเมืองระดับชาติ
เป้าหมาย	พัฒนาพื้นที่	พัฒนาประเทศ
ผู้เล่นหลัก	ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้นำชุมชน	รัฐบาล พรรคการเมือง รัฐสภา
ประเด็นสำคัญ	ถนน น้ำประปา ขยะ สิ่งแวดล้อม	เศรษฐกิจ การศึกษา ความมั่นคง การต่างประเทศ
งบประมาณ	งบประมาณท้องถิ่น	งบประมาณแผ่นดิน
ผู้ได้รับผลกระทบ	ประชาชนในพื้นที่	ประชาชนทั้งประเทศ
การมีส่วนร่วม	ใกล้ชิดประชาชนมาก	ผ่านการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมในระดับประเทศ

ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองท้องถิ่นกับการเมืองระดับชาติ

ทั้งสองระดับไม่ได้แยกขาดจากกัน แต่มีความเชื่อมโยงกัน ดังนี้

การเมืองระดับชาติ

กำหนดรัฐธรรมนูญ

กำหนดกฎหมาย

กำหนดงบประมาณ

กำหนดนโยบาย

การเมืองท้องถิ่น

บริหารพื้นที่

จัดบริการสาธารณะ

พัฒนาชุมชน

ประชาชนได้รับบริการ

ตัวอย่างเช่น รัฐบาลอาจกำหนดนโยบาย **การจัดการขยะระดับประเทศ** แต่การดำเนินการจริง เช่น การเก็บขยะ การคัดแยกขยะ และการรณรงค์ในชุมชน เป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้น ความสำเร็จของนโยบายระดับชาติจึงขึ้นอยู่กับการเมืองและการบริหารในระดับท้องถิ่นด้วย

กรอบการวิเคราะห์เชิงวิชาการ (Analytical Framework)

สำหรับการศึกษาทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ สามารถใช้กรอบการวิเคราะห์ร่วมกันทั้งการเมืองท้องถิ่นและการเมืองระดับชาติ ดังนี้

มิติการวิเคราะห์	คำถามสำคัญ
Actors (ผู้แสดงทางการเมือง)	ใครเป็นผู้มีอำนาจหรือมีอิทธิพล?
Institutions (สถาบันทางการเมือง)	สถาบันใดกำหนดกติกาและควบคุมการใช้อำนาจ?
Power (อำนาจ)	อำนาจกระจุกตัวหรือกระจายตัว? ใครเป็นผู้ได้ประโยชน์?
Participation (การมีส่วนร่วม)	ประชาชนมีบทบาทในการตัดสินใจมากน้อยเพียงใด?
Public Policy (นโยบายสาธารณะ)	นโยบายถูกกำหนดอย่างไร และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนหรือไม่?
Political Culture (วัฒนธรรมทางการเมือง)	ค่านิยม ความเชื่อ และพฤติกรรมของประชาชนส่งผลต่อการเมืองอย่างไร?

สรุป

- การเมืองท้องถิ่น** มุ่งศึกษาการแข่งขันและการใช้อำนาจในพื้นที่ โดยเน้นการแก้ไขปัญหาเฉพาะพื้นที่ การให้บริการสาธารณะ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับฐานราก
- การเมืองระดับชาติ** มุ่งศึกษาการใช้อำนาจในระดับประเทศ การกำหนดนโยบายสาธารณะ กฎหมาย และทิศทางการพัฒนาประเทศ

แม้ทั้งสองระดับจะมีขอบเขตและผู้แสดงทางการเมืองแตกต่างกัน แต่ต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบการเมืองเดียวกัน โดย **การเมืองระดับชาติกำหนดกรอบและกติกา** ขณะที่ **การเมืองท้องถิ่นนำกติกาและนโยบายไปสู่การปฏิบัติ** ให้เกิดผลกับประชาชนในพื้นที่ จึงอาจกล่าวได้ว่า **ประสิทธิภาพของการเมืองระดับชาติและการเมืองท้องถิ่นต่างพึ่งพาและเสริมกัน** เพื่อสร้างการปกครองที่ตอบสนองต่อประชาชน.

อธิบายความเชื่อมโยงระหว่าง การเมืองท้องถิ่น การเมืองพลเมือง และการเมืองตัวแทน

ความเชื่อมโยงระหว่างการเมืองท้องถิ่น การเมืองพลเมือง และการเมืองตัวแทน

การเมืองในระบบประชาธิปไตยไม่ได้ประกอบด้วยเพียงการเลือกตั้งเท่านั้น แต่เป็นระบบที่เชื่อมโยง การเมืองท้องถิ่น (Local Politics) การเมืองพลเมือง (Citizen Politics) และ การเมืองตัวแทน (Representative Politics) เข้าด้วยกัน ทั้งสามแนวคิดทำหน้าที่แตกต่างกัน แต่ต่างสนับสนุนให้การปกครองเป็นไปตามหลักประชาธิปไตยและตอบสนองต่อประโยชน์สาธารณะ

1. ความหมายของการเมืองท้องถิ่น (Local Politics)

การเมืองท้องถิ่น หมายถึง

กระบวนการแสวงหา การใช้อำนาจ และการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจการสาธารณะในระดับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีประชาชน ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น และภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่เข้ามามีบทบาท

ลักษณะสำคัญ

- เกิดขึ้นในพื้นที่เฉพาะ
- เน้นการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน
- ประชาชนสามารถเข้าถึงผู้บริหารได้ง่าย
- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

ตัวอย่าง

- การเลือกตั้งนายกเทศมนตรี
- การประชุมสภาเทศบาล
- การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น
- การจัดการขยะในชุมชน

2. ความหมายของการเมืองพลเมือง (Citizen Politics)

การเมืองพลเมือง หมายถึง

การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ทั้งในการแสดงความคิดเห็น การตรวจสอบการใช้อำนาจ การเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา และการร่วมกำหนดนโยบายสาธารณะ

แนวคิดนี้มองว่า

ประชาชนไม่ใช่เพียง "ผู้เลือกตั้ง" แต่เป็น "ผู้ร่วมกำหนดอนาคตของสังคม"

ตัวอย่าง

- เข้าร่วมประชาคมหมู่บ้าน
- เสนอความคิดเห็นต่อร่างกฎหมาย
- เข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น
- ติดตามการใช้งบประมาณของเทศบาล
- รวมกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน

3. ความหมายของการเมืองตัวแทน (Representative Politics)

การเมืองตัวแทน หมายถึง

ระบบการเมืองที่ประชาชนมอบอำนาจให้ผู้แทนที่ได้รับการเลือกตั้ง ทำหน้าที่ตัดสินใจ ออกกฎหมาย และบริหารกิจการสาธารณะแทนประชาชน

ประชาชนจึงไม่ได้ตัดสินใจทุกเรื่องด้วยตนเอง แต่ใช้อำนาจผ่านผู้แทนที่ได้รับความไว้วางใจ

ตัวอย่าง

- สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.)
- สมาชิกวุฒิสภา (ตามระบบที่กฎหมายกำหนด)
- สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด
- สมาชิกสภาเทศบาล
- สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

ความเชื่อมโยงของทั้งสามแนวคิด

ทั้งสามแนวคิดเป็นส่วนหนึ่งของระบบประชาธิปไตยที่เชื่อมโยงกัน ดังนี้

1. การเมืองพลเมืองเป็น "รากฐาน"

ประชาชน

- เรียนรู้ปัญหา
- แสดงความคิดเห็น
- รวมกลุ่ม
- ตรวจสอบภาครัฐ
- เสนอแนวทางพัฒนา

ประชาชนจึงเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

2. การเมืองตัวแทนเป็น "กลไก"

เมื่อประชาชนเลือกตั้ง

อำนาจจะถูกส่งผ่านไปยัง

- สส.
- สมาชิกสภาท้องถิ่น
- นายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

เพื่อทำหน้าที่แทนประชาชน

3. การเมืองท้องถิ่นเป็น "พื้นที่ปฏิบัติ"

ผู้แทนที่ได้รับเลือก

นำอำนาจมาบริหารพื้นที่

เช่น

- จัดทำงบประมาณ
- พัฒนากถนน
- จัดการขยะ
- พัฒนาคุณภาพชีวิต

ประชาชนยังสามารถติดตาม ตรวจสอบ และเสนอความคิดเห็นได้ตลอดกระบวนการ

แผนภาพความเชื่อมโยง

การเมืองพลเมือง

(Citizen Politics)

|

ประชาชนมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็น

ตรวจสอบ เสนอแนวคิด รวมกลุ่ม

เกิดการมีส่วนร่วมรอบใหม่

จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ของทั้งสามแนวคิด ไม่ใช่เส้นตรง แต่เป็นวงจร (Cycle) ประชาชนเลือกผู้แทน ผู้แทนบริหารพื้นที่ และประชาชนกลับเข้ามาตรวจสอบ ประเมินผล และมีส่วนร่วมอีกครั้ง

เปรียบเทียบบทบาท

ประเด็น	การเมืองพลเมือง	การเมืองตัวแทน	การเมืองท้องถิ่น
ผู้แสดงหลัก	ประชาชน	ผู้แทนที่มาจากการเลือกตั้ง	ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น และประชาชน
จุดเน้น	การมีส่วนร่วม	การใช้อำนาจแทนประชาชน	การบริหารและพัฒนาพื้นที่
วิธีการ	แสดงความคิดเห็น ตรวจสอบเสนอแนวคิด	ออกกฎหมาย กำหนดนโยบาย อนุมัติงบประมาณ	จัดบริการสาธารณะและพัฒนาท้องถิ่น
เป้าหมาย	ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม	การตัดสินใจแทนประชาชนอย่างมีความรับผิดชอบ	การแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตในพื้นที่

ตัวอย่างสถานการณ์

กรณีการสร้างสวนสาธารณะในเทศบาล

การเมืองพลเมือง

- ประชาชนเสนอความต้องการ
- ร่วมประชาคม
- แสดงความคิดเห็นต่อโครงการ

การเมืองตัวแทน

- สมาชิกสภาเทศบาลอภิปราย
- อนุมัติงบประมาณ
- นายกเทศมนตรีตัดสินใจดำเนินโครงการ

การเมืองท้องถิ่น

- เทศบาลก่อสร้างสวนสาธารณะ
- ประชาชนใช้ประโยชน์
- ประชาชนติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

ความสำคัญของความเชื่อมโยง

หากทั้งสามระบบทำงานสอดคล้องกัน จะก่อให้เกิดผลดีหลายประการ ได้แก่

1. ส่งเสริมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เพราะประชาชนไม่ได้มีบทบาทเฉพาะวันเลือกตั้ง แต่สามารถร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาและติดตามการทำงานของผู้นำได้อย่างต่อเนื่อง
2. เพิ่มความชอบธรรมของผู้นำ เนื่องจากการตัดสินใจสะท้อนความต้องการของประชาชน ไม่ใช่เพียงการใช้อำนาจตามตำแหน่ง
3. ยกระดับคุณภาพการบริหารท้องถิ่น เพราะนโยบายและโครงการต่าง ๆ ได้รับข้อมูลจากผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง ทำให้ตอบโจทย์ปัญหาในพื้นที่มากขึ้น
4. สร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ผ่านการมีส่วนร่วม (Participation) ความโปร่งใส (Transparency) ความรับผิดชอบ (Accountability) และการตรวจสอบได้ (Responsiveness)

สรุป

การเมืองพลเมือง การเมืองตัวแทน และการเมืองท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบที่เกื้อหนุนกันในระบอบประชาธิปไตย โดยการเมืองพลเมือง เป็นฐานของการมีส่วนร่วมและการแสดงเจตจำนงของประชาชน การเมืองตัวแทน เป็นกลไกที่ประชาชนมอบอำนาจให้ผู้แทนดำเนินการแทน และ การเมืองท้องถิ่น เป็นพื้นที่ที่ผู้นำและประชาชนร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่

สรุปสั้น ๆ เพื่อการจดจำ

- การเมืองพลเมือง = ประชาชนมีส่วนร่วม
- การเมืองตัวแทน = ประชาชนมอบอำนาจให้ผู้แทน
- การเมืองท้องถิ่น = ผู้นำและประชาชนร่วมบริหารและพัฒนาพื้นที่

ทั้งสามแนวคิดจึงเป็น หัวใจของประชาธิปไตย ที่เชื่อมโยงตั้งแต่การมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจผ่านผู้แทน จนถึงการบริหารจัดการและการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของสังคม.

ภาพนี้เป็นสไลด์ที่อธิบาย "บริการสาธารณะ (Public Service)" ซึ่งหมายถึง ภารกิจที่ภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) จัดให้แก่ประชาชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและประโยชน์ส่วนรวม โดยสามารถอธิบายคำศัพท์แต่ละคำได้ดังนี้

1. Public Service (บริการสาธารณะ)

ความหมาย

บริการสาธารณะ คือ

กิจกรรมหรือบริการที่รัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ความปลอดภัย และคุณภาพชีวิตที่ดี โดยไม่มุ่งแสวงหากำไร

ตัวอย่าง

- การเก็บขยะ
- การจัดหาน้ำประปา
- การสร้างถนน
- สวนสาธารณะ
- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2. Infrastructure (โครงสร้างพื้นฐาน)

ความหมาย

สิ่งก่อสร้างและระบบพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาเศรษฐกิจ

ตัวอย่าง

- ถนน
- สะพาน
- ระบบประปา
- ระบบระบายน้ำ
- ไฟฟ้า
- อินเทอร์เน็ตสาธารณะ

3. Physical Planning & Development (การวางแผนและการพัฒนาพื้นที่)

ความหมาย

การวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินและการพัฒนาเมืองหรือชุมชนให้เป็นระเบียบ

ตัวอย่าง

- ผังเมืองรวม
- การกำหนดพื้นที่สีเขียว
- เขตอุตสาหกรรม

- เขตที่อยู่อาศัย
 - เขตพาณิชย์กรรม
-

4. Housing (ที่อยู่อาศัย)

ความหมาย

การส่งเสริมให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ และมีคุณภาพ

ตัวอย่าง

- บ้านผู้มีรายได้น้อย
 - การปรับปรุงชุมชนแออัด
 - การซ่อมแซมบ้านผู้ยากไร้
-

5. Transport (ระบบขนส่ง)

ความหมาย

การให้บริการด้านการเดินทางและการขนส่งผู้คนและสินค้า

ตัวอย่าง

- รถโดยสารสาธารณะ
 - รถไฟฟ้า
 - ท่าเรือ
 - สถานีขนส่ง
-

6. Roads (ถนน)

ความหมาย

การก่อสร้าง ซ่อมแซม และบำรุงรักษาถนนเพื่อการเดินทางที่สะดวกและปลอดภัย

ตัวอย่าง

- ถนนคอนกรีต
- ถนนลาดยาง
- ไฟส่องสว่างริมถนน

- ทางเท้า

7. Education (การศึกษา)

ความหมาย

การจัดบริการด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้และศักยภาพของประชาชน

ตัวอย่าง

- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- โรงเรียนของท้องถิ่น
- ห้องสมุดประชาชน
- ทุนการศึกษา

8. Health and Social Assistance (สาธารณสุขและสวัสดิการสังคม)

ความหมาย

การดูแลสุขภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน รวมถึงการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส

ตัวอย่าง

- ศูนย์สุขภาพชุมชน
- การฉีดวัคซีน
- เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ
- การช่วยเหลือผู้พิการ
- การดูแลผู้ป่วยติดเตียง

9. Cultural Activities (กิจกรรมทางวัฒนธรรม)

ความหมาย

การอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตัวอย่าง

- งานสงกรานต์
- งานลอยกระทง

- ประเพณีแห่เทียน
- งานบุญท้องถิ่น
- พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น

10. Police (การรักษาความสงบเรียบร้อย)

ความหมาย

การดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

ตัวอย่าง

- งานจราจร
- การป้องกันอาชญากรรม
- การรักษาความสงบในงานเทศกาล
- การเฝ้าระวังเหตุฉุกเฉิน

หมายเหตุ: ในประเทศไทย หน้าที่ด้านตำรวจเป็นอำนาจของ **สำนักงานตำรวจแห่งชาติ** ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสนับสนุนด้านความปลอดภัย เช่น ติดตั้งไฟส่องสว่าง กล้องวงจรปิด และประสานงานกับตำรวจ

11. Fire Protection (การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย)

ความหมาย

การป้องกัน ระวัง และช่วยเหลือเมื่อเกิดอัคคีภัยหรือภัยพิบัติ

ตัวอย่าง

- รถดับเพลิง
- ฝักซ้อมอพยพหนีไฟ
- ถังภัยน้ำท่วม
- ช่วยเหลือผู้ประสบภัย

12. Conservation of Environment (การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม)

ความหมาย

การดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่และใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

ตัวอย่าง

- ปลุกต้นไม้
 - พื้นพุ่มน้ำ
 - ลดมลพิษ
 - รณรงค์คัดแยกขยะ
 - ลดการใช้พลาสติก
-

13. Development of Local Economy (การพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น)

ความหมาย

การส่งเสริมอาชีพ รายได้ และความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของประชาชนในพื้นที่

ตัวอย่าง

- ส่งเสริมสินค้า OTOP
 - สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน
 - ส่งเสริมการท่องเที่ยว
 - ตลาดชุมชน
 - อบรมอาชีพ
-

14. Public Utilities & Public Facilities (สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ)

Public Utilities (สาธารณูปโภค)

หมายถึง

บริการพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

เช่น

- น้ำประปา
 - ไฟฟ้า
 - ระบบระบายน้ำ
 - โทรคมนาคม
-

Public Facilities (สาธารณูปการ)

หมายถึง

สถานที่หรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐจัดให้ประชาชนใช้ร่วมกัน

เช่น

- สวนสาธารณะ
- สนามกีฬา
- ห้องสมุด
- ศูนย์ประชุม
- ตลาด

15. Water Supply (ระบบประปา)

ความหมาย

การผลิตและจัดส่งน้ำสะอาดสำหรับการอุปโภคบริโภค

ตัวอย่าง

- โรงผลิตน้ำประปา
- ระบบท่อประปาหมู่บ้าน
- ถังเก็บน้ำชุมชน

16. Waste Disposal (การกำจัดขยะ)

ความหมาย

การจัดเก็บ คัดแยก ขนส่ง และกำจัดขยะอย่างถูกสุขลักษณะ

ตัวอย่าง

- รถเก็บขยะ
 - ศูนย์กำจัดขยะ
 - การรีไซเคิล
 - การทำปุ๋ยจากขยะอินทรีย์
-

17. ETC. (Et Cetera)

หมายถึง

"อื่น ๆ" หรือบริการสาธารณะด้านอื่นที่ไม่ได้ระบุในภาพ เช่น

- การส่งเสริมกีฬา
- การพัฒนาดิจิทัล
- การป้องกันยาเสพติด
- การส่งเสริมผู้สูงอายุ
- การช่วยเหลือผู้ประสบภัย
- การส่งเสริมการท่องเที่ยว

สรุปภาพรวมของบริการสาธารณะ

ด้านบริการ	ตัวอย่างภารกิจ
โครงสร้างพื้นฐาน	ถนน สะพาน ระบบระบายน้ำ ผังเมือง
คุณภาพชีวิต	การศึกษา สาธารณสุข ที่อยู่อาศัย
ความปลอดภัย	ดับเพลิง การป้องกันภัย การสนับสนุนความปลอดภัย
สิ่งแวดล้อม	เก็บขยะ อนุรักษ์ทรัพยากร ควบคุมมลพิษ
เศรษฐกิจ	ส่งเสริมอาชีพ การท่องเที่ยว OTOP
สังคมและวัฒนธรรม	งานประเพณี ศิลปวัฒนธรรม สวัสดิการสังคม

สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ น้ำประปา ไฟฟ้า สวนสาธารณะ สนามกีฬา

ประเด็นสำคัญสำหรับวิชาการเมืองและการปกครองท้องถิ่น

บริการสาธารณะทั้งหมดในภาพสะท้อน ภารกิจหลักขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่มุ่งตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ภายใต้หลักการ การกระจายอำนาจ (Decentralization) และ การบริการสาธารณะ (Public Service Delivery) โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ และการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ บางภารกิจดำเนินการโดย อปท. โดยตรง ขณะที่บางภารกิจเป็นการประสานงานหรือสนับสนุนหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบตามกฎหมาย เช่น ด้านตำรวจหรือการประปาในบางพื้นที่ ขึ้นอยู่กับโครงสร้างการบริหารของแต่ละประเทศและแต่ละพื้นที่.

